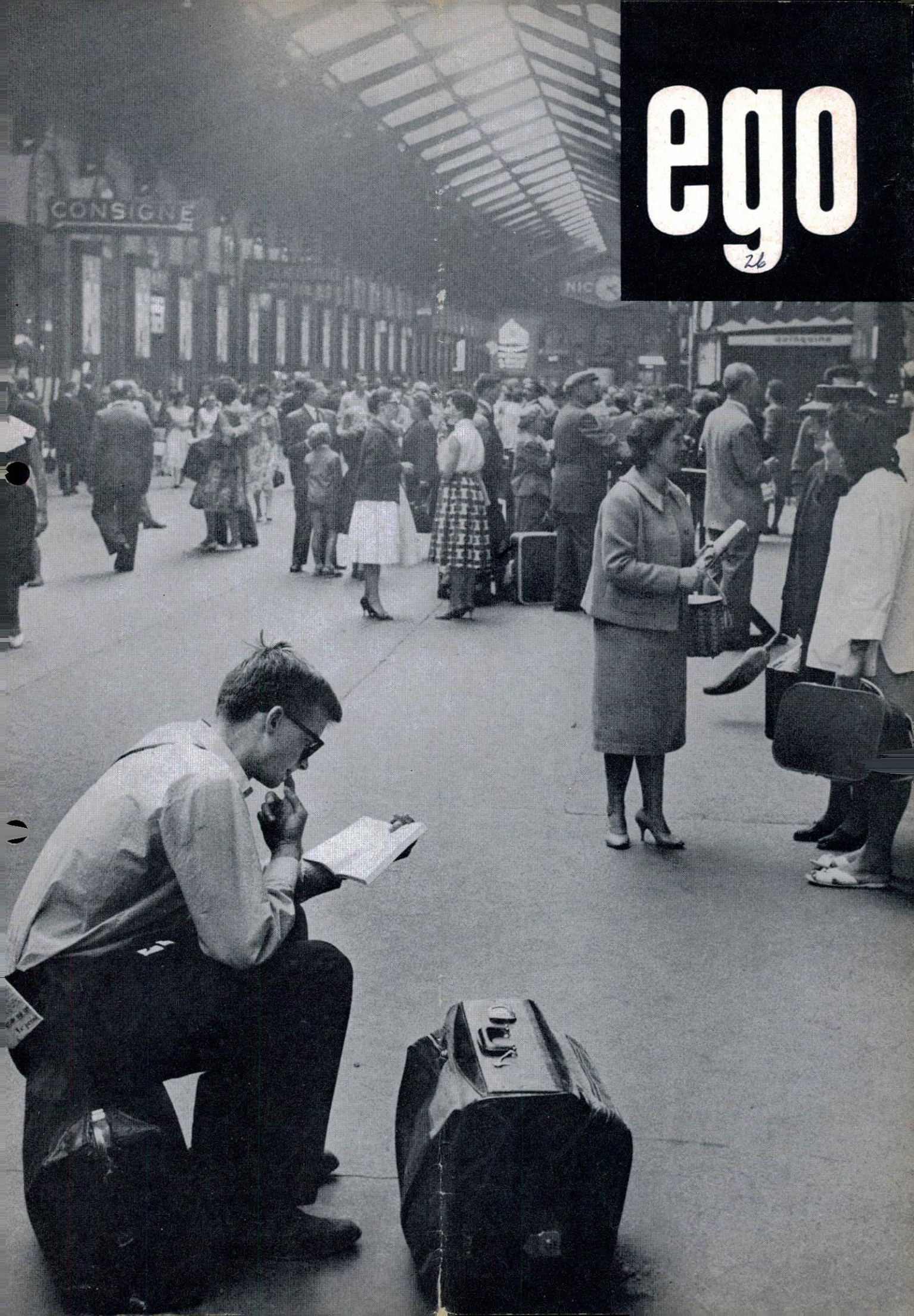

ego

26

Schuttingwoorden

Onlangs is een uitzending 'Literaire Ontmoetingen' voor de AVRO-televisie vervallen omdat de directie het gebruik van een 'schuttingwoord' niet meende te kunnen accepteren.

Het ging om een woord in het gedicht 'Niet te geloven' van Remco Campert. Ik heb het gedicht gelezen en kan niet anders verklaren dan dat ik het een bijzonder mooi en zuiver gedicht vind waarin het gewraakte woord zeer functioneel en kernachtig is gebruikt. Ik ben zelfs in mijn eentje aan het experimenteren geslagen en heb getracht allerlei andere woorden in de plaats van het 'schuttingwoord' te gebruiken maar ik moet bekennen dat ik er geen heb kunnen vinden dat zo direct en raak de situatie weergaf als Campert heeft gedaan.

Toch ben ik beslist niet ongevoelig voor de gêne van de AVRO-directie. Ik ben een ijverig lezer van de hedendaagse schrijvers en ik ben van mening dat daar een aantal talentvolle en interessante lieden bij zijn maar aan het ongegeneerd lezen en gebruiken van schuttingwoorden ben ik blijkbaar nog steeds niet toe.

Niet omdat ik er te braaf voor ben maar ik kan het eenvoudig niet. Misschien wel omdat ik te weinig braaf ben. Waarschijnlijk moet je om dit soort woorden te kunnen gebruiken óf een viezerik óf een heilige zijn.

Nu moeten we wel oppassen voor schijnheiligheid. Mensen die dit soort woorden met graagte gebruiken in wat men dan 'schuine moppen' noemt doen beter niet af te geven op de moderne schrijvers. Die gebruiken deze woorden althans niet stiekum. Bovendien is er nog iets anders: ik betrap mezelf er herhaaldelijk op dat ik deze woorden innerlijk (d.w.z. in gesprek met mezelf) wel kan gebruiken en dan toch niet het gevoel heb dat ik een viezerik ben.

Hoe komt dat? Ik weet er voorlopig maar één verklaring voor: omdat ik alleen met mezelf zo vertrouwelijk ben dat ik me dit kan veroorloven. Maar in gezelschap van anderen, zelfs van geliefde anderen, kan ik het niet. Daarvoor is blijkbaar de afstand tussen mezelf en de anderen net iets te groot. Ik kan niet met anderen praten zoals ik met mezelf doe, er blijven altijd dingen die ik niet kan zeggen. Er blijven altijd woorden die ik niet kan gebruiken.

Overigens verandert dat wel per generatie. Wij gebruiken vandaag allemaal woorden en uitdrukkingen die vroegere generaties niet over hun lippen hadden kunnen krijgen.

Zal het zo ook met de 'schuttingwoorden' gaan? Ik weet het niet. In de huidige literatuur is ongetwijfeld een neiging om ongegeneerd over dingen te spreken waarover men vroeger zweeg. Ik vind dat op zichzelf een winst. Onze tijd vraagt, ook van de literatuur, een doordringen in het verschijnsel mens waarbij niet voor allerlei heilige huisjes kan worden halt gehouden. We zullen eindelijk moeten weten wat en wie de mens is en wat we van hem kunnen verwachten.

Daarom zal de eerlijke en zuivere schrijver zijn gang moeten gaan en in zijn literatuur die woorden moeten gebruiken die hij innerlijk niet vermijden kan. Zelfkritiek is daarbij overigens niet ongewenst. En de onzuivere schrijver, de mode-artiest, de bestseller-producer? Hém zal onze ongenadige kritiek moeten treffen. Maar dan ook wel graag eerlijke en zuivere kritiek.

Hier zie ik ook een opgave voor een blad als EGO. Wij zullen jonge mensen niet moeten voorhouden dat ze de moderne literatuur ongelezen moeten laten. Dat zou trouwens vechten tegen de bierkaai zijn. Wij zullen hen moeten helpen zichzelf zo eerlijk en zuiver mogelijk tegen deze moderne literatuur op te stellen, in zich op te nemen wat, ondanks mogelijke schuttingwoorden, aan deze eisen van eerlijkheid en zuiverheid voldoet, en de rest te deponeren waar het thuis hoort nl. op de vuilnishoop. Zal er dan ooit een tijd komen waarin het gedicht van Remco Campert voor radio of televisie kan worden voorgelezen? Ik weet het niet. Het gedicht is het wel waard!

ego

Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen

No. 26 — juni 1964
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Mw. A. C. W. B. v. d. Hage—Rens
Jan Brouwer
Th. Hartsuiker
R. Jans
R. v. Kamp
Henk J. Meier
G. Schuurman
B. Vuysje
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

De vakanties zijn begonnen. Jonge
mensen trekken weer Europa rond,
elk voor zich of samen. Iets van
die trekkersfeer ving fotograaf
Leonard Freed, toen hij op een
station in Parijs de plaat maakte,
die deze maand op onze voor-
pagina staat.

Charles Mingus, de veelzijdige

De nu 42-jarige bassist-componist-orchestraler Charles Mingus heeft, sinds hij in 1940 het vak inging, welhaast alles doorgemaakt wat er in de jazz maar te beleven valt. Hij werkte als side-man bij zo sterk uiteenlopende groepen als die van Louis Armstrong, Lionel Hampton, Red Norvo, Duke Ellington, Art Tatum en Charlie Parker.

Vanaf 1952 had hij een tijd lang zijn eigen platenmaatschappij 'Debut Records'. Sinds 1955 werkt hij vooral met eigen groepen, die in hoofdzaak Mingus-composities vertolken. In de loop der jaren heeft hij al heel wat brieven de wereld in gestuurd; zijn (zonder enige twijfel door hem zelf geschreven) autobiografie 'Beneath the Underdog' kwam kortgeleden klaar. Mingus heeft voor een veelheid van platenmerken (o.a. Debut, Atlantic, Columbia, United Artists, Mercury, Candid, Impulse) tientallen langspeelplaten gemaakt; deze keer zal ik me beperken tot een tweetal LP's die onlangs op de markt kwamen.

'Pre-Bird' (Mercury 25 113 FCL) bevat opnamen uit mei 1960; ter gelegenheid van Mingus' concert in Nederland werd de plaat in een nieuwe verpakking gestoken, waarbij criticus Martin Williams' informatieve hoestekst helaas werd vervangen door een aantal nietszeggende opmerkingen van een anoniemus.

De titel slaat op het feit dat Mingus voor deze LP teruggreep naar muziek die hij al in het begin van de jaren veertig schreef, vóór hij de invloed van Parkers vernieuwingen onderging. Nu zegt dat niet zoveel, wanneer men weet dat Mingus voortdurend bezig blijft met zijn eigen composities. 'Pre-Bird' bevat dan misschien een aantal thema's die zo'n vijftientwintig jaar geleden ontstonden, de manier waarop ze uitgewerkt zijn en vertolkt worden, heeft meer met 1960 dan met 1940 te maken.

Onervaren talent

Mingus dankt zijn faam onder de jazzmusici vooral aan de bewonderenswaardige manier waarop hij onervaren talenten tot ontwikkeling brengt. Wie bij Mingus werkt, moet bereid zijn zich voortdurend helemaal te geven, en bovendien opgewassen zijn tegen de grote vrijheid die Mingus zijn musici bijna opdringt.

Ook op deze plaat spelen een aantal jongens mee voor wie het werken bij Mingus de springplank naar de (muzikale) top heeft betekend: de trompettisten Ted Curson en Richard Williams, trombonist Jimmy Knepper, de saxofonisten Eric Dolphy en Booker Ervin, en Mingus' onafscheidelijke drummer Dannie Richmond.

De grootste indruk maakte op mij overigens tenorist-fluitist Yusef Lateef, die in Prayer for passive resistance op beklemmende wijze tegelijkertijd gestalte gaf aan de waardigheid van het

geweldloze verzet en de intensiteit van het protest dat eraan ten grondslag ligt.

Zo'n tien jaar geleden werkte Mingus samen met mensen als Teddy Charles, John LaPorta en Teo Macero in een Composer's Workshop. Ze hielden zich vooral bezig met het schrijven van avant-gardistische muziek, zonder zich veel om improvisatie of zelfs swing te bekommeren. Mingus is hiervan inmiddels al lang teruggekomen, maar 'Pre-Bird' bevat van dit genre nog een interessant voorbeeld. In Half-Mast Inhibition gebruikt hij naast een normale big band-bezetting o.m. tuba, cello, fluit en hobo. Het stuk heeft maar weinig met jazz te maken, maar laat wel al de voorboden horen van het verklankte orgasme dat Mingus later in zijn 'The Black Saint and the Sinner Lady' zou opnemen.

'Gooi het weg'

'Mingus Mingus Mingus Mingus Mingus' (IMPULSE A-54) werd in januari en in september 1963 opgenomen. Mingus gebruikte voor deze LP een elf man grote bezetting, die beurtelings als grote combo of kleine big band klinkt. Op de hoes van zijn eerste plaat voor Impulse adviseerde Mingus het publiek: '... gooi alle andere platen van mij weg, met misschien één uitzondering. Ik ben van plan alles opnieuw voor dit merk op te nemen, zoals het oorspronkelijk had moeten klinken.'

Mingus Mingus etc. bevat inderdaad een aantal stukken die hij al eerder opnam, zij het dan onder nieuwe titels; zo werd Haitian Fight Song tot II B.S. en Better git it in your soul tot Better get hit in yo' soul. Er staat één stuk op dat niet van Mingus is, Duke Ellingtons Mood Idigo, en dat demonstreert nog eens de diepe bewondering die Mingus voor de grootste jazzcomponist koestert.

Veel meer nog dan met 'Pre-Bird' bewijst Mingus met deze LP dat ook hij het predikaat jazzcomponist waardig is. Hij doorbreekt soms volledig het gebruikelijke schema thema-soli-thema, hij gebruikt plotselinge of geleidelijke tempowisselingen, maar elk stuk vormt zowel emotioneel als muzikaal een homogeene geheel. Essentieel hiervoor is de overeenstemming tussen menselijk en muzikaal materiaal, met andere woorden: Mingus gaat enerzijds bij het schrijven van zijn muziek uit van de musici die haar zullen gaan vertolken, en hij engageert anderzijds alleen die musici waarvan hij weet dat ze zich in zijn muziek thuisvoelen.

Naast een aantal gebruikelijke Mingus-side-men, Dolphy, Booker Ervin, Richard Williams, onderscheiden zich op deze plaat vooral de saxofonisten Jerome Richardson en Charles Mariano. De eerste vormt zowel op bariton als op sopraan de kern van de sax-sectie die Mingus' geraffineerde partijen met een

aan Ellington herinnerende allure vertolkt. Mariano komt op alt tot een glanzende synthese van de stijlen van Parker en Johnny Hodges, waarbij hij merkwaardig genoeg voor het eerst zijn eigen identiteit lijkt te vinden.

Ten slotte is er dan nog de bassist Charles Mingus, die de technische beperkingen van zijn instrument volkomen negeert, die als begeleider een bijna onvoorstelbare swing weet te handhaven, en die zich als solist volledig eerlijk uitspreekt, zonder modieuze pretenties, maar met de overtuiging dat er mensen moeten zijn die zich voor zijn muziek willen openstellen.

BERT VUIJSJE

BASSIST MINGUS

Jules Royaards: van geoloog tot toneelspeler

Acteur en filmspeler Jules Royaards; scherp geprononceerd gezicht, middelgrote gestalte. Bedachtzaam uitgesproken woorden, aankondigend of onderstrepnd met plotselinge, vlugge gebaren. Leeftijd 29 jaar. Verbonden aan het toneelgezelschap de 'Haagse Comedie'. Speelde het afgelopen seizoen in o.a. 'Horen en Zien', 'Reiziger zonder Bagage' en 'Othello'. Hoogtepunt evenwel: De jonge dromerige hoofdfiguur in 'Uitkomst' van Herman Heijermans. Deed deze rol in Nederland zowel als in Frankrijk, nl. in het Théâtre des Nations te Parijs.

'Wij, de "Haagse Comedie", werden in de Franse pers goed besproken. In feite dus eigenlijk één groot pleidooi voor Heijermans. Zijn sterke wijze van toneelschrijven hief de (Nederlandse) taalbarrière voor de toeschouwer op. Misschien wat gemakkelijk om nu, na de goede kritieken, te zeggen, maar het succes was niet zo verwonderlijk. Los van zijn enorme veelzijdigheid in gegeven, is Heijermans nl. in bijna elk stuk een volledig toneelschrijver. Je merkt het vooral in de kleine rollen. Hoe klein ook de tekst, de vertolking ervan kan voor iedere acteur of actrice speel- en haalbaar zijn. Bij Heijermans figureer je niet in een situatie, maar speel je een mens.'

Buiten de voorstelling werd in Parijs ook naar toneel gekeken. Voor Jules Royaards niet de eerste kennismaking met het buitenlandse toneel. Enige jaren geleden bracht hij vier maanden door in New York, waar hij de Shakespear-school bezocht. Dank zij een beurs van de 'Haagse Comedie' gaat hij dit jaar, met zijn vrouw en actrice Nelleke Kneegtmans, opnieuw naar Amerika.

'Door tijdgebrek helaas maar voor twee maanden. Het wordt: veel voorstellingen bezoeken, vergelijkingen trekken met het Nederlandse toneel, en mij zelf vermoedelijk weer verbazen. Het Amerikaanse toneel is nl. keihard. Business. Een zwakke voorstelling valt meedogenloos. Grote namen helpen daarbij niet. Toen ik voor de eerste maal in Amerika was, ging er een stuk met de op dat moment zeer bekende Anthony Perkins. Het stuk haalde drie voorstellingen. De acteur in Amerika leeft ook volkomen anders dan in Nederland. Vrijwel iedereen heeft er een baantje bij. Financieel vaak noodzakelijk. Men moet zeer veelzijdig zijn. Toneelspelen zonder dansen of zingen, en omgekeerd, is onvoldoende. De artistieke prestaties liggen in het algemeen zeer hoog.'

Op een hoger niveau dan in Nederland?

'Er is een duidelijk verschil. In termen van hoog of hoger, goed of slecht laat zich dat echter moeilijk beoordelen. Te veel factoren, zoals bij voorbeeld stuk en regisseur, spelen daarbij een rol. Belangrijk is vooral ook de sociale achtergrond, die voor ieder land ver-

schilt. Een "Zoo-Story" van Albee, waarin de nozemproblematiek aanwezig is, is voor de Amerikaanse acteur in alle opzichten te integreren. Een acteur die daarin speelt, is moeilijk te overtreffen. Je kunt het vergelijken met de Rus die in de "Kersentuin" speelt, of de Nederlandse actrice als "Kniertje" in "Op Hoop van Zegen".'

Film

Veel acteurs in Amerika spelen ook voor de film. Jules Royaards, zelf voor de film werkende in 'Als Twee Druppels Water' en 'Clair Obscur', ziet dat niet als een bezwaar.

'Niet omdat het mij in mijn verdiensten zou schelen, maar ik geloof, dat de kritiek op toneelmensen die wat voor de film doen, niet altijd juist is. Vooral niet wat betreft de jonge toneelgeneratie. Deze nl. wordt herhaaldelijk met de televisie geconfronteerd. Hoewel niet hetzelfde, is dat toch bij het spelen voor de film een belangrijk voordeel. Kritiek is wel juist als de toneelspeler op de film gaat typeren. Dat straft zich zelf onherroepelijk.'

Terug uit Amerika zal Jules Royaards aan zijn zesde toneelseizoen beginnen. Een vanzelfsprekendheid nu. Eenmaal van de middelbare school af echter was toneelspelen niet zo'n vaststaand feit. Als zoon van toneelouders, Georgette Hagedoorn en Ben Royaards werd aanvankelijk alles wat met toneel te maken had, bewust of onbewust verdrongen.

'Ik ging geologie studeren. Ik hoopte zeer snel en in vele landen wetenschappelijke onderzoeken te doen. Vooral in onherbergzame streken. Een rauw en woest leven leiden. De landen werden nooit bezocht. Mijn studie duurde drie maanden. Toen wist ik eigenlijk niet goed wat ik moest doen. In die tijd werd de spelgroep "Martinus" opgericht. Ik hielp er met het bouwen van de decors en kreeg ook een rolletje te spelen. Mijn verzet tegen het toneel zwakte af. Ik ging naar de Amsterdamse Toneelschool. Op dat moment was ieder terug onmogelijk. En dat is nog zo.'

Ofschoon niet gepasseerd, kwamen er in het begin toch geen rollen in de grootte van bij voorbeeld Hamlet.

Vertillen

'Gelukkig niet. Ik zou er te jong en onvolwassen voor geweest zijn. En een vertillen aan een grote rol op jeugdige leeftijd kan je jaren van herstel kosten. Zelfs is de kans niet uitgesloten, dat je voorgoed op het tweede plan blijft. In een dergelijke situatie terecht komen lijkt triest. Misschien voor een toneelspeler wel extra dramatisch. Toch is het het simpele risico van het vak. Natuurlijk is het niet leuk als het je treft, maar een bedrijfsongeval komt in ieder bedrijf voor. En een toneelgezelschap is ook een (open) bedrijf. Geen ivoren verza-

meltoren van artistiekelingen. Veel mensen zien de toneelspeler nog zo'n beetje als de verstrooide, mooie jonge god, en het toneelspelen als een hogere roeping. Het is echter keihard werken aan een vak, dat zoals ieder beroep zijn discipline vraagt. Dat daarbij slachtoffers vallen, ik herhaal, is logisch en beslist niet extra tragisch. De toneelspeler heeft misschien het "bezwaar", dat als hij eenmaal aan het toneel verbonden is, hij het spelen moeilijk kan laten.'

In verband met zijn sociale functie voor het publiek?

'Voor een zeer groot deel, ja. Maar dan niet in de ouderwetse edele zin van de mensen het goede ter lering, etc., te brengen. Wel ter ontspanning. Wat door middel van een drama zowel als door een komedie wordt bereikt.'

De rol van de toeschouwer bij een voorstelling?

'Zijn aanwezig zijn, waardoor een wisselwerking met de acteur mogelijk is. Je voelt het publiek. De mate waarin, beïnvloedt je spelprestaties. Criteria ter beoordeling van die prestaties zijn bij de meeste toeschouwers verschillend.'

En voor de acteur?

'Wanneer je een goede of slechte acteur bent, is moeilijk te zeggen. Je moet met zoveel eisen rekening houden, dat je ...'

Nooit gedefinieerd in boeken over toneel?

'Ja, beslist wel, maar dat is theorie, geen voorstelling. Volgens mij moet eerlijkheid en echtheid steeds centraal staan. De taal moet niet overheerst worden door het gevoel. Het maakt je onaanvaardbaar.'

En talent?

'Talent is nauwelijks een begin. Talent te veel benadrukken leidt af en om de tuin. Nogmaals: Het gaat om de eerlijkheid. Daarbij speelt het gevoel wel degelijk een rol, maar niet zodanig dat je het gevoel volledig bent. Anders gezegd: Een werkelijk verdriet op het toneel vraagt geen tranen om te huilen ...'

Uitspraak over zijn eigen kwaliteiten doet Jules Royaards niet. Suggesties in die richting maken hem van een bedachtzaam prater tot een behoedzaam zwijger. Zijn wens, Hamlet nog eens te zullen spelen, noemt hij een wens van zovele jonge acteurs. Over de verwachtingen voor het komende seizoen laat hij zich niet uit.

'Als toneelspeler weet je dat nooit van tevoren. Hangt van de stukken af. Daarnaast van je zelf. En dat kan alles maar ook veel minder zijn.'

Zijn bescheidenheid, en ook het zich verschuilen achter de toneelspeler in het algemeen, is geen uitvlucht. Slechts gevolg van het feit, dat Jules Royaards, pratend over zich zelf en zijn toneellevens, niet acteert.

DICK ZAAL

LIESBETH STRUPPERT
... zelfkritiek ...

Liesbeth Struppert 'dolle hond' op première-dag

Iedere acteur en actrice zal wel zonder aarzelen willen toegeven dat de nadering van de premièredatum samengaat met een toenemend gevoel van gespannenheid dat niet nader te omschrijven is. De een houdt die gespannenheid onderhuids samengebald, de ander zal een duidelijk 'zichtbare' nervositeit niet kunnen vermijden. Iemand die zich op de dag van de première haast geen raad meer weet, is de jonge actrice Liesbeth Struppert (25 jaar), die deel uitmaakt van het tableau de la troupe van de vooruitstrevende toneelgroep 'Studio'. Ze is dan, moet men haar geloven, nauwelijks voor anderen uitstaande. Met haar woorden: 'Ik heb het niet meer van de zenuwen, voel me als een dolle hond. Als een gek loop ik door de stad.'

Ze zegt het nu in alle rust, haar gezicht koesterend in zonnestralen die door de ruiten dringen van haar kamer op de bovenste verdieping van een hoog, deftig huis aan de Ruyschstraat te Amsterdam. Hier bewoont zij met haar echtgenoot, John van der Rest, televisieregisseur bij VARA's afdeling Drama, een bijzonder smaakvol ingericht appartement. Meubilair in warme kleuren, één muur met donkerbruine planken overtrokken, een sierlijke potkachel en ook een televisietoestel.

Liesbeth Struppert maakt hier allermint de indruk iemand te zijn die zich voelt als een 'dolle hond'. Als ze tijdens het gesprek opstaat om walnoten te halen of de sherryfles te pakken, treft de opvallende rankheid van haar gestalte en haar gracieuze gang. Zo zou ze zich eerder een (mooie) vogel mogen voelen.

In een smal, met kort blond haar omsloten gezicht staan een beetje geamuseerd kijkende ogen. Groot, blauw en levendig. Geen 'mooi' uiterlijk in de zin van gaaf gevormd, maar wel boeiend om het kittig-charmante dat het uitstraalt.

Liesbeth Struppert is opgegroeid in Deventer. Daar liep zij met goed gevolg de m.m.s. af en kwam op de toneelschool in Arnhem, die zij eveneens met succes doorliep. Dat is nu drie jaar geleden.

Het eerste jaar na haar opleiding

speelde ze bij 'Studio', het tweede bij 'Theater' en dit seizoen is het dus wéér 'Studio', de toneelgroep die bekend is om de progressieve repertoirekeuze, zoals blijkt uit opvoeringen van stukken als 'Gelukkige dagen' van Samuel Beckett, 'De appel' van Jack Gelber, 'Een slok aarde' van Heinrich Böll, 'De zwanen' van landgenoot Brent Bezemer en het onlangs in première gegane 'De bouwers van het rijk' van Boris Vian, om er enkele te noemen. In het laatste stuk heeft zij een belangrijke, grote rol. Regisseur is Kees van Iersel, de man die zich zo'n sterk voorstander toont van het hedendaags toneel en aan wie het ook moet worden toegeschreven dat 'Studio' in zo'n belangrijke mate bijdraagt tot de realisatie ervan.

Geweldig fijn

'Het is geweldig fijn spelen onder meneer Van Iersel,' zegt Liesbeth Struppert. 'Hij wenst geen flauwe kul, geen versierseltjes. Het gaat er bij hem om dat er glashelder wordt gespeeld wat er staat. En ben je het als speler niet met hem over een bepaalde opvatting eens, dan kun je er altijd over praten. Juist bij het moderne toneel komt het nogal eens voor dat de interpretatie van een rol wat betreft bepaalde facetten problemen opwerpt. Bij een intelligent regisseur als Van Iersel wordt het repeteren er des te boeiender door.

Wat ik ook zo fijn bij hem vind, is dat hij je in de meest letterlijke zin beschouwt als een acteur,' — en met extra nadruk — 'een acteur die zijn rol repeteert. Een privé-toon laat hij volkomen achterwege. Het is enorm, hoe direct hij te werk gaat.'

Uit de manier van praten en kijken blijkt dat Liesbeth Struppert in wezen heel fel en bewogen is, maar ze legt in haar woorden toch een beheerst ritme en accentueert met haar handen en gezicht niet meer dan strikt nodig is: ze speelt er niet bij.

Het is niet zo dat ze op grond van haar activiteiten bij 'Studio' het hedendaags toneel zou verkiezen boven klassiek drama of andere niet-moderne stukken. 'Wat het ook is, het uitgangspunt blijft natuurlijk hetzelfde,' — pertinent handgebaartje — 'het blijft allemaal toneel!' Ze aarzelt even en zegt dan peinzend: 'Alleen vind ik wel dat niet alle hedendaagse stukken even speelbaar zijn. Soms zijn ze, ik zou haast zeggen te intellectualistisch.'

Zelf zou ze nooit willen regisseren: 'Ik geloof niet dat ik dat in mijn vingers heb. Ik vind het zo vreselijk moeilijk,' klinkt het kinderlijk openhartig.

Lang denkt ze na over de vraag welke rollen haar het meest aanspreken. Dan zegt ze voorzichtig: 'Ach, een bepaalde rol is er niet. Maar als ik nu, op dit moment, zou mogen kiezen, dan dolgraag de rol van Solange uit "De meiden" van Jean Genet. Op mijn eind-examen heb ik dat ook gedaan. Een heerlijke rol, zo fel en direct. Maar ook heel naar eigenlijk.' Verder noemt ze vrouwenrollen uit stukken van O'Neill, Tsiechow, Strindberg en de rol van Estelle uit Sartres 'Huis clos'. 'Wat mij beslist helemaal niet ligt is de rol van Gretchen uit "Faust". Ik heb de pest aan "Faust". Goethe kon trouwens überhaupt geen rollen voor vrouwen schrijven, vind ik. Ze zijn op het toneel allemaal even zoet, lief, blond en maagdelijk.' Is Goethe het dus niet, Schiller wél: 'Maria Stuart bij voorbeeld, een schitterende rol!' En Shakespeare: 'Oh ja, natuurlijk...'

Liesbeth Struppert vindt het volkomen onbelangrijk of een rol die ze moet spelen groot of klein is. 'Het zit 'm niet in het aantal bladzijden. Het gaat er in de eerste plaats om dat je elke rol, al is die nog zo klein, met de nodige zelfkritiek benadert, dat vind ik van onnoemelijk veel belang. Dat was zo fijn op de toneelschool: daar moest je van alles zo goed mogelijk doen. En ook daarna heb ik steeds heel verschillende dingen gedaan. Een vaste lijn hierin is er niet. Ik kan ook nog met geen mogelijkheid zeggen wat mij het best ligt: een komische of een karakterrol. Ik moet nog zoveel leren en het is zo gevaarlijk om van je zelf te zeggen: dit of dat kan ik het best. Ik zou het echt niet weten.'

STEVEN KEY

Eigenlijk bestaat 'God' niet meer sinds

Het stuk dat de lezer op deze bladzijde vindt, is een reactie op een artikel dat de redacteur van EGO schreef, op verzoek van de redactie, in het mei-nummer van G 3, het interessante katholieke blad voor militairen.

Wij vinden dit artikel van pater P. Wiemers s.j. zo belangwekkend voor de katholieke visie, dat wij het gaarne een plaats in EGO geven. Wij raden de belangstellende lezer aan om alsnog ook het artikel van onze redacteur in G. 3 eraan te lezen.

Het aardige is dan ditmaal dat u de humanistische visie in een katholiek blad vindt en de katholieke in een humanistisch blad. Iets om vaker te proberen!

RED.

De regels die de heer H. J. J. Lips — directeur van het Humanistisch Vormingscentrum te Driebergen — in G3 heeft gepubliceerd in antwoord op een vraag van de redactie, zetten mij aan het denken. Eerlijk gezegd evenzeer de vraag als het antwoord.

De vraag luidde: 'Men hoort in humanistische kring zo vaak de bewering: ik weet niet of God bestaat. Maar wensen de humanisten dat God bestaat of niet? Wilt u daarover in G3 eens wat schrijven?'

De heer Lips zegt onder meer: 'Ik geloof niet in het bestaan van God. Dat is een kwestie van (on)geloof. Geloof geeft ons nimmer objectieve waarheid en daarom kan ik niet verder gaan dan zeggen: ik geloóf niet in God. Ik kan dus niet zeggen: ik weet dat God niet bestaat, want werkelijk weten doe ik niets, zo min als de gelovige.'

Wat ik mij afvraag is of zowel in de vraag als in het antwoord (waaruit ik deze passage licht, omdat die het meest direct op de vraag antwoordt) een échte kwestie wordt gesteld. Ik weet dat vaak in dit soort termen over het godsbestaan wordt gediscussieerd. Maar heb dan steeds direct het gevoel: hier wordt over de eigenlijke kwestie heen geschooten.

Daarom kan ik bijna alles wat de heer Lips in zijn verdere regels zegt onderschrijven; het heeft zijn (ongelovig) uitgangspunt nauwelijks van node.

Om te verklaren wat ik bedoel: laat ik, als gelovige, de vraag eens aan mij zelf stellen: geloof ik in het bestaan van God?

Ik ben dan geneigd nee te zeggen. Of beter: bestaán is niet iets waarin ik geloóf, ik neem bestaan waar of neem het, op gezag bij voorbeeld, aan. In het bestaan van iemand of iets geloof ik niet. Waarin ik pleeg te geloven, zijn menselijke hoedanigheden: ik geloof in iemands trouw, talent, welwillendheid e.d. Dat die ander bestaát, is eenvoudig de vooronderstelling.

Wat nu het bestaan van een wezen die wij God noemen betreft, dat neemt niemand van ons waar. De heer Lips heeft dus gelijk als hij zegt: ik kan niet zeggen dat ik weet dat God niet bestaat, evenmin als het tegendeel.

God kennen wij eenvoudig niet, niet op de wijze waarop wij het voor ons bereikbare kennen. Terecht komen humanisten als Lips dus op tegen de 'aannamen' van het bestaan van God, of men dat nu geloof noemt of iets anders.

Waar het om gaat is dit: wat wij geloof noemen, heeft inderdaad géén betrekking op het bestaan van God. Wat het denken van gelovigen van dat van humanisten onderscheidt, is dan ook niet de aanname van het bestaan van God.

In dit opzicht staan wij, als 20ste-eeuwse avondlanders, eigenlijk op gelijk na-godsdienstig niveau. Men kan zelfs sympathie gevoelen voor humanisten, in zover zij consequenter en minder-belast dit geëmancipeerd zijn uit voorbijge-religieuze bestaanswijzen erkennen en praktiseren.

In dit opzicht, zeg ik, want wat wij christenen geloof noemen, is — alle kerkelijke tradities en gewoontevormingen op de keper gezift — iets anders. En het zou wel eens kunnen zijn dat, bij nadere beschouwing daarvan, de zgn. kloof tussen humanisten en ons voor een groot deel opgelegd blijkt.

Waar in wij, in de meest oorspronkelijke zin, geloven, is de Christus. Jezus' bestaan is in ernst geen probleem. Wat een probleem is, is zijn Betekenis.

In hem geloven is voor mij: een begin gemaakt hebben mij open te stellen vóór en ja te zeggen óp de ongehoorde oorspronkelijke hoedanigheid van dit menselijk Fenomeen. Niet rechtstreeks weliswaar, maar middels de betrouwbare optekeningen en interpretaties van ooggetuigen.

Al te gemakkelijk en traditiegetrouw zeggen wij gelovigen dan: zijn Betekenis is dat hij God is.

Afgezien van het feit dat Jezus dat nergens van zich zelf zegt, doen wij met deze bewering absoluut geen recht aan zijn eigenlijke Betekenis. Het is, kortweg, een uiterst gevaarlijke en hardnekkige 'simplificatie' van het voorwerp van ons christelijk geloof.

Dat klinkt natuurlijk pedant, na eeuwen geloof en theologie omtrent de godheid van Christus. Ik wil het orthodoxe

kerkgeloof ook helemaal niet aanvallen, alleen pogen het te ontloen van zijn verraderlijke 'afrondingen'.

In feite en in eerste instantie ligt de zaak zó: het verschijnsel Jezus de Mensenzoon is de revolutionaire OMMEKEER in onze normale en onvolmaakte denkbeelden over God en wereld.

Hij was dan wel geen donderslag bij heldere hemel — het godsdienstig denkpatroon van Israël opende wel kieren naar iets nieuws dat komen zou — maar bleef overigens toch gebonden aan een voorlopige cultuurfase van het groeiende mensdom.

Anderzijds, in onze richting, is de doorwerking van die radicale ommekeer die Jezus teweegbrengt, ook nog lang niet voltooid. Veeleer is die zich nog steeds, en moeizaam, aan het voltrekken.

Het Oude Testament heeft zijn bestaan tot op vandaag in het tijdperk na de Christus voortgezet, weliswaar in een voortdurende dialoog met het eigenlijke christelijke, maar nog altijd puttend uit denkbeelden en voorstellingswerelden welke nog niet door die christelijke ommekeer zijn getransformeerd.

Die eigenlijke christelijke ommekeer zou ik kort willen samenvatten: het zien tonen van Degene die wij God plegen te noemen, als Zwakke, als Lijdzame, als Zwiigende, als Overgegevene, als — eigenlijk d.i. volgens onze maatstaven — Afwezige.

Hij blijkt een... Ander te zijn. 'De oude God is dood' — met een variatie op het woord van Nietzsche.

Wij geloven, als christenen, niet in het bestaan van God, opgevat in de gewone aloude onvolkomen zin: het bestaan (als het onze) van een machtige, absolute, transcendente, individuele (zoals wij) God.

Waar wij in geloven — is in de voortdurende, ons niet met rust latende, doorbraak van al deze niet-meer-geldende denkbeelden, doorbraak namelijk in de verschijning van een ánder 'beeld' van de Allerdiepste: een zwakke, lijdzame, zwiigende Mens, niet in een passieve, zielige zin, doch actief, als een vrij en in volle macht en zelfbewustzijn gekozen wijze van bestaan. Een Mens die in volle heer- en meesterschap zijn 'ik' opgeeft.

Waar wij in geloven — is in de universele gelding van deze 'verschijning' in het wereldse bestaan van kosmos en mensdom, waardoor christelijk geloof ook tegelijk in beginsel een verzoening betekent van 'het Opperwezen' en de kosmos.

Waar wij in geloven — is in dat geheel van verschijnselen waarin de aloude transcendentie van de aloude God 'naar binnen gestroomd' schijnt, als een

ongehoorde Persoonlijke dimensie van al het ons bekende, waarin de Vreemde en Allerhoogste niet meer te scheiden blijkt van de meest vertrouwde en nabije — en ook de minst vertrouwde en verre — naaste.

Daarin geloven... in beginsel de christenen. Niet, goed begrepen, in 'een goddelijke openbaring', maar in een aantal verschijnselen waarin iets tot openbaring komt wat wij nog niet kennen: een andere God dan de vertrouwde.

Maar hun geloven wordt dagelijks en zelfs in de uitoefening van hun kerkelijke eredienst aangetast en bemoeilijkt en op dwaalwegen gebracht door de aloude, oer-menselijke, hardnekkige vóór-christelijke denkbeelden en voorstellingen.

Zelfs de authentiekste en eerbiedwaardigste geloofsbelijdenis welke de christenheid in ere houdt, het Credo, draagt de sporen van deze worsteling tussen het aloude en het nieuwe.

Nog sterker: de Christus zelf legt van zijn allesomverwerpend Wezen getuigenis af in beelden en begrippen die thuis horen in de onvolmaakte, tijdgebonden godsdienstigheid van Israël.

Hoe zou het ook anders kunnen?

Hoe zou de Tegenwoordigheid van de Afwezige in een van zich zelf-ontdane, alleen-voor-anderen bestaande Mens aan ons kunnen worden aangezegd dan in de voorhanden denkcategorieën en voorstellingen waarmee wij — verkeerdelijk — Gods transcendentie snijden naar de maat van onze ondermaanse betrekkingen?

Maar als dat zo is, zal men zeggen, zullen wij dan ooit in staat zijn, zij het onder inspiratie van Gods Geest, van deze ondermaanse denkbeelden los te komen? Blijft het christendom dan niet alleen maar een eindeloze bedreigde mogelijkheid?

Ik antwoord: misschien wel. En wie zal zeggen dat dat niet goed is? Wie zal zeggen dat de Verlossing niet misschien juist erin bestaat, dat wij voortdurend worden in onrust gebracht door de grote Ommekeer en nimmer in dit ondermaanse Verlostheid bereiken? Is het, menselijk gezien, haast niet een innerlijke tegenspraak: verlost-zijn?

Ik durf dan ook te zeggen: de grootste illusie van een christelijke verkondiging is te doen alsof de Christus een 'sluistuk' is, een vast punt, een these. De, vanuit historische controversen gezien wel onontkomelijke dogma's ofte wel leerdefinities, hebben dan ook deze klip niet altijd weten te omzeilen.

Christus is een Begin, een Kiem, ja, een Intrige. Hij gewaagde van een vrede, niet zoals deze wereld die schenken kan. Gods' Vrede is iets waarmee wij op aarde nooit 'vrede kunnen nemen'.

Nu grijp ik naar de verdere regels van de heer Lips en vraag of de hier geschetste consequenties van het rechte christelijke geloof niet verrassend eenstemmig zijn met die van zijn humanistische uitgangspunt: hij spreekt van de 'opstand' waartoe de mens zich genoodzaakt ziet om een zin te ontworstelen aan de absurditeit van een bestaan dat allerwegen zwijgt en onherroepelijk eindigt in de dood?

Ook het bestaan van gelovigen eindigt met de dood. Niets ontslaat ook hen van de plicht ten einde toe trouw te zijn aan deze aarde en te bouwen aan de nederlaag. Als geloof aan de opstanding christenen heeft doen afzien van de 'opstand', hen passief en on-creatief heeft gemaakt, komt dat eer op rekening van een niet-geheel-christelijke spiritualiteit dan op de inhoud van het geloof zelf.

Met één voorbehoud: voor de gelovige is het zwijgen van het heelal geen totale leegte meer. Er klinkt een groot, meer dan Menselijk Zwijgen in door.

Daarom weet de gelovige óók te buigen, in het vreemd-diepgewortelde besef dat dat niet de minst creatieve en menselijke handeling is waartoe hij bestemd is.

Juist deze creativiteit leest hij af van het fenomeen Jezus. (En misschien doen wij er, als westerlingen, goed aan, ons humanisme ook eens te toetsen aan dat van oude oosterse culturen. In hun religieuze intuïtie spelen deemoed en berusting toch wel niet alleen valselijk zulk een grote rol.)

God bestaat niet — op de manier waarop al het ons bekende bestaat. Ja, God is op die manier zelfs onbestaanbaar.

Maar niet in eerste instantie, omdat de mens dan niet in de ware zin mens kan worden, maar omdat in één Mens de ware gedaante van onze 'religieuze vergissing' aan de dag is getreden: 'God' laat zich verdringen uit onze maatstaven van bestaan — Hij is Liefde-in-Persoon.

P. WIEMERS S. J.

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

Arie den Hartog naar de Tour?

Als alles gaat zoals het in de bedoeling ligt, zal Nederland dit jaar sterker dan ooit vertegenwoordigd zijn in de Tour de France. Niet alleen zal dan Pellenaars in Rennes met een complete Nederlandse ploeg aan de start verschijnen, maar tevens zullen verschillende sterke Nederlandse coureurs, die voor buitenlandse firma's rijden, aan het jaarlijkse spektakelstuk van Jacques Goddet deelnemen.

Renner van klasse; coureur vol beloften

Een van die Nederlanders zal dan, naar velen hopen, de vlasblonde Arie den Hartog uit Zuidland zijn, die in dit seizoen als beroepsrenner debuteert en die een van de jongste en meest belovende krachten is van ons momenteel zo succesvolle wegrennerskorps.

In slechts twee jaar tijd ontwikkelde de jonge Arie een stormachtige carrière als amateur, die hem tot twee maal toe vlakbij de wereldtitel bracht. Als hij niet beide malen op het beslissende ogenblik door pech was getroffen, had de regenboogtrui hem nauwelijks kunnen ontgaan.

Arie den Hartog, die er met zijn frisse, rode konen en zijn guitige lach uitziet als de held uit een jongensboek, verscheen in 1962 aan het firmament van de wielersport, toen hij als een nog vrijwel onbekende renner een zeer opvallende rol speelde in Olympia's Toer door Nederland.

Henk Nijdam — toen op het toppunt van zijn macht — behaalde in die Toer een van zijn formidabele overwinningen. De wereldkampioen droeg de oranje leiderstrui door de gehele Toer heen naar de finish in Amsterdam. Maar zijn gevaarlijkste tegenstander was Arie den Hartog, die met zijn prachtige tweede plaats de grote ontdekking was van die Toer.

Iedereen had plezier in die vrolijke jongen, die gladweg maling had aan de reputaties van zijn zoveel meer bekende tegenstanders en die zich in het Limburgse heuvelland als een geboren klimmer ontpopte.

Klasse

Wat een klasse had dat manneke. En wat een lef! Want je moet toch wel

een brutaaltje zijn om op een van steile hellingen zo maar met luchtig gemak Henk Nijdam voorbij te fietsen en dan langs je neus tegen de wereldkampioen te zeggen: 'Wat is er aan de hand, Nijdam? Zit je een beetje vast vandaag? Kom jô, laat je door z'n pestbultje niet kisten.'

Henk Nijdam, die van nature geen klimspecialist is en die blazend naar boven klauterde, werd er natuurlijk kwaad om. Hij keek zijn plaaggeest maar even aan en zal zo iets hebben gemompeld als: 'Pfff... pfff... Wacht maar, snij neus... pfff... pfff... Straks in de daling krijg ik je wel.'

Wie kon er nu ook kwaad worden zo'n leuk joch, dat bovendien zo vlug bluffend goed reed. In de volgend stootten de kenners elkaar aan als Arie den Hartog op de pedalen ging staan.

'Kijk, daar gaat ie weer, die snij met z'n groene trui. Wie is dat toch die jongen?'

'Wat is z'n rugnummer? Effe zoek op de lijst. O, dat is Arie den Hartog uit Zuidland.'

'Zegt me niks. Maar die jongen rijt geweldig. Kijk-t-ie tegen die helling gaan, zeg.'

Binnen twee dagen was Arie den Hartog van een onbekende een figuur geworden in Olympia's Toer. Onder de volgers bevond zich de Eindhoven ploegleider Frits van Griensven, op zoek naar jong talent voor zijn ploegen in de Ronde van Oostenrijk en de Grote Prijs Solitude.

Vlak voor de start van een van de etappes riep Van Griensven de jonge Arie bij zijn auto: 'Zeg Den Hartog, zou je met mij mee willen naar Oostenrijk naar de Solitude?'

Arie's ogen schitterden. 'Nou meneer, wát graag!'

'Mooi zo, jongen. Je hoort nog van me.'

Naam gemaakt

Arie den Hartog ging dat jaar nog mee naar de Ronde van Oostenrijk. Maar wel nam Van Griensven hem mee naar de zware bergrit, de Grote Prijs Solitude in Zuid-Duitsland. Arie den Hartog reed er opnieuw een opvallende goede koers en zijn naam in de wielersport was gemaakt.

Nog datzelfde jaar zat hij in de ploeg voor het wereldkampioenschap in Solitude. Hij veroverde er een fraaie derde plaats. Wellicht had hij zelfs wereldkampioen kunnen worden, als hij niet de laatste paar honderd meter zijn trui clip had stuk getrokken.

In 1963 ging Arie den Hartog mee met Frits van Griensven naar de Ronde van Oostenrijk. Hij was er een van de hoofdfiguren in een Nederlandse ploeg die schitterende successen behaalde: de eerste plaats in het ploegenklassement, de eerste plaats in het individuele klassement voor Jan Piet

De verklaring

en de derde voor Arie den Hartog. Dat jaar in het wereldkampioenschap! Arie den Hartog zo te zien de reboogtrui maar voor het grijpen. Elf den lang was hij daar in Ronse de te man van het hele veld. Hij zat bij de ontsnapping. Spelenderwijs volgde ieder tempo. En al die tijd hamerde in zijn binnenste: 'Vandaag moet lukken! Deze keer word ik wereldkampioen!'

Maar hij werd het ook nu niet. In de elfde en laatste ronde, toen de besende demarrages werden geplaatst, ste Arie den Hartog zijn achterwiel. Snel sprong hij van de fiets en herde het euvel. Maar zelfs het kleinoponhoud is fataal op een ogenblik. In luttele seconden ging hier een zekere wereldtitel voor hem verloren.

Arie den Hartog was er kapot van. 'Heden was die anders zo glunderend. Het huilen stond hem nader dan lachen. En hij barstte uit: 'Is het niet om uit je vel te springen? Dat is de tweede keer. Het lijkt wel of geen wereldkampioen mag worden. Ik m'n zin kreeg, trapte ik m'n s in puin.'

Maar zo ver kwam het gelukkig niet. Anderen susten hem. Joop Middeldijk, de KNWU-coach, zei: 'Trek het niet te veel aan, jongen. Zo gaat het eenmaal in de wielersport. Jouw komt ook nog wel eens.'

En dokter Strikwerda, die de medische zorg over de jongens had, zei: 'Jij nu eerst maar eens lekker eten. Zult zien dat het dan allemaal zo niet meer lijkt.'

Arie at die avond als een wolf. De altijd smaakte hem na al zijn inningen fantastisch. En toen hij indelijk het bord van zich afzette en zijn mond afveegde, was zijn te bui over.

Hij lachte alweer en zei: 'En toch ik goed gereden, he? Hebben jullie gezien? Ik was nog zo fris als een lentje in die laatste ronde. Wacht maar, een volgende keer zal ik ze nog eens laten zien wat fietsen is.'

Arie den Hartog heeft woord gehouden. Het begin van dit seizoen is hij gcht voor een aanbieding van een nse fabriekstal en naar de categorie beroepsrenners overgestapt. Zijn nse werkgevers hebben er nog geen it van gehad. Hij heeft het tot dusver professional uitstekend gedaan en s enige fraaie overwinningen gekkt.

Weten nog niet of zijn ploegleider n dit jaar al in de Tour de France laten uitkomen. Maar we weten wel, Arie den Hartog zich vroeg of laat een voortreffelijk Tour-renner zal en kennen!

GER SCHUURMAN

Half augustus gaat de geestelijke verzorging vanwege het Genootschap Het Humanistisch Verbond in de Nederlandse strijdkrachten beginnen. Wie aan deze verzorging wenst deel te nemen, doet er goed aan het onderstaande nauwkeurig door te lezen. Hij weet dan hoe hij behoort te handelen!

Voor de belangstellenden zij erop gewezen dat in het vorig nummer van EGO uitvoerig is ingegaan op de inhoud en de methodiek van de humanistische geestelijke verzorging. Men kan dat nummer nog aanvragen aan mijn bureau, waarvan men het adres aan het eind van dit artikel vindt.

Wie kan er deelnemen?

Het antwoord op deze vraag is eenvoudig:

Iedereen die dat wenst!

Er is door de minister geen enkele voorwaarde gesteld! Er is dan ook geen sprake van, zoals hier en daar beweerd is, dat men lid van het Humanistisch Verbond moet zijn of humanist moet zijn om aan deze verzorging te kunnen deelnemen. Ook behoeft men niet ongodsdienstig of buitenkerkelijk te zijn. Iedereen kan deelnemen!

Men moet natuurlijk wél weten waar- aan men deelneemt.

Om het nog een keer kort en goed te zeggen: de humanistische geestelijke verzorging is een ongodsdienstige zich op menselijke mogelijkheden baserende verzorging. Wie een dergelijke verzorging niet wenst, moet dus ook niet deelnemen.

Om misverstand te voorkomen: Wij zullen nimmer pogen om deelnemers over te halen tot ons ongodsdienstig humanisme, maar men moet dus wel weten dat wij als raadslieden zelf ongodsdienstige humanisten zijn.

Wie deelneemt, verklaart daarmee dus niet dat hij nu voortaan humanist is. Het verhaaltje dat men door deel te nemen aan de humanistische verzorging voor de rest van zijn diensttijd als humanist te boek staat, is een kwaadaardig verzinsel. In Nederland is het zo dat iedereen dat op ieder moment van zijn leven zelf uitmaakt. Dat geldt ook voor de militaire dienst.

De verklaring

De minister heeft dus geen voorwaarden gesteld aan de mensen die eventueel wensen deel te nemen aan de humanistische verzorging. Wel echter moeten de deelnemers een verklaring tekenen die hun wens tot deelname tot uitdrukking brengt.

Meerderjarigen kunnen deze verklaring zelf tekenen, minderjarigen moeten haar door ouders of voogd laten tekenen.

Op pagina 11 vindt men voorbeelden

van deze verklaring. Ik weet dat deze verklaring ons parlen zal spelen en ik wil er hier dus wat nader op ingaan.

In de zgn. Commissie-Stokman, die de minister van advies heeft gediend over de invoering van de humanistische geestelijke verzorging, is deze kwestie uitvoerig ter sprake geweest.

We zijn er daarbij van uit gegaan dat in ieder geval een 'touwtrekken om de klanten' in de troep voorkomen zou moeten worden. Ook vandaag sta ik nog op het standpunt dat bakkeleien voor het forum der troepen voor geestelijke verzorgers een onwaardige vertoning zou zijn en dat dat dus voorkomen moet worden.

We hebben dus gezocht naar een middel dat de keuze van de militair (bij minderjarigheid zijn ouders) duidelijk zou doen uitkomen.

Van humanistische zijde is toen in de commissie voorgesteld, dat naar iedere a.s. militair enkele maanden voor zijn opkomst van overheidswege een formulier zou worden gestuurd waarop de verschillende soorten van geestelijke verzorging zouden worden genoemd en waarop de a.s. militair (of zijn ouders) hun keuze zouden kunnen maken. Dat ingevulde formulier zou de militair dan bij opkomst moeten meebrengen en het zou duidelijk zijn aan welke verzorging hij, op eigen wens, zou deelnemen.

Deze methode is door de vertegenwoordigers van de kerken in de commissie, na overleg in eigen kring, nadrukkelijk afgewezen. Men meende dat de kerken wel zouden kunnen medewerken aan de invoering van humanistische geestelijke verzorging, maar dat het te ver zou gaan als daarbij de kerken en het Humanistisch Verbond als twee keuzemogelijkheden op één formulier naast elkaar zouden worden gesteld.

Toen bleef er voor de humanisten in de commissie niet veel anders over dan óf een maanden- misschien zelfs jarenlange discussie over dit onderwerp óf het aanvaarden van het feit dat alleen diegenen die aan de humanistische verzorging willen deelnemen, een verklaring tekenen.

Wij hebben dit aanvaard, omdat het de enige mogelijkheid was om aan de slag te kunnen gaan.

Wij weten dat door velen deze verklaring als een discriminatie zal worden beschouwd. Eerlijkheidshalve dient echter te worden gezegd dat deze, zeker door de minister, niet als zodanig is bedoeld.

Ik vraag daarom, als hoofdraadsman, met nadruk aan de militairen en a.s. militairen die humanistische geestelijke verzorging wensen, zich door het feit van deze verklaring niet uit het veld te laten slaan.

Ik begrijp het wrevelige gevoel dat velen, vooral minderjarigen, zal be-

DE VERKLARING (VERVOLG VAN PAGINA 9)

kruipen dat dit nodig is. Er staat tegenover dat u door de inlevering van deze verklaring bij uw administratie alle belemmeringen om te komen tot humanistische geestelijke verzorging ook radicaal uit de weg ruimt.

Het is nl. uitdrukkelijk de bedoeling van de minister dat verder geen enkele 'kunstmatige barrière' in de weg zal worden gelegd aan hen die humanistische geestelijke verzorging wensen.

Vrijstelling van pastorale receptie

Wie de 'verklaring' inlevert, is daarmee automatisch vrijgesteld van iedere verplichting van pastorale receptie. D.w.z. dat hij op grond van de inlevering van de verklaring of ook daarna niet verwezen kan worden naar dominee of aalmoezenier. Hij heeft dus geen enkele verplichting tot een gesprek met een godsdienstig geestelijk verzorger!

Ik weet dat het in het verleden hier en daar is voorgekomen dat men een militair die het Humanistisch Vormingscentrum 'Het Coornherthuis' te Driebergen wilde bezoeken, eerst naar dominee of aalmoezenier verwees voor een gesprek. Ik heb dat altijd beschouwd als een inbreuk op het beginsel van de vrije keuze. Men is nl. in Nederland nimmer verplicht om zich door wie ook te laten adviseren. Dat behoort dus ook in de militaire dienst niet zo te zijn.

Maar het is in ieder geval, daarover kan geen twijfel bestaan, de bedoeling van de minister dat dat in de nieuwe situatie die nu ontstaat door het intreden in de krijgsmacht van de humanistische raadslieden, niet zal voorkomen.

Wie een verklaring inlevert, heeft verder geen enkele verplichting t.o.v. dominee of aalmoezenier, hij is ook niet langer administratief bij dominee of aalmoezenier ingedeeld, maar bij de raadsman.

Na het bovenstaande, meen ik, duidelijk uiteen te hebben gezet, wil ik gaarne enkele misverstanden voorkomen.

De militair die de verklaring heeft ingeleverd, heeft verder geen enkele verplichting om met dominee of aalmoezenier te spreken, maar hij behoudt natuurlijk het volledig récht daartoe. Hij beschikt bovendien volledig zelf over de gebruikmaking van dat recht, hij hoeft daarover noch met zijn raadsman noch met zijn commandant enig overleg te plegen. De vrijheid om te praten met

wie men wil, wordt uiteraard door het tekenen van de verklaring niet opgeheven; opgeheven wordt slechts de verplichting tot een gesprek.

Het zal verder voor iedereen wel vanzelfsprekend zijn, dat iedere militair tegenover alle geestelijke verzorgers de verplichtingen behoudt die verbonden zijn aan het feit dat geestelijke verzorgers in rang gelijkgesteld zijn aan bepaalde officiersrangen.

Ten slotte: In de geestelijke verzorging door de raadsman kan het zeer wel voorkomen dat een raadsman het wenselijk oordeelt dat een bepaalde militair of militairen eens gaan praten met dominee of aalmoezenier. Hij zal hun dat dan ook adviseren! In het geval de militair minderjarig is, behoort dat advies vergezeld te gaan van de raad daar eerst thuis ook over te spreken.

Maar dat alles is dan een advies! De militair zelf (eventueel zijn ouders) blijven volkomen vrij dat advies op te volgen of niet.

Wat moet men doen?

Men weet dus dat de humanistische verzorging eerst omstreeks half augustus begint. Men kan zich er echter thans reeds voor opgeven. Wie dat wil moet deel waartoe men behoort.

1. Als men meerderjarig is, knipt men van de bladzijde hiernaast de **bovenste** verklaring uit, men vult die in (graag duidelijk) en ondertekent hem. Daarna levert men hem in op of na 1 juli 1964 bij de administratie van het onderdeel waartoe men behoort.

2. Als men minderjarig is, knipt men van de bladzijde hiernaast de **onderste** verklaring uit, men laat die door ouders of voogd invullen (graag duidelijk) en ondertekenen. Daarna levert men hem in op of na 1 juli 1964 bij de administratie van het onderdeel waartoe men behoort.

Waarschuwing

Wij willen graag tot slot enkele waarschuwendende woorden laten horen:

1. Het is zaak rustig na te denken alvorens men tot ondertekening en inlevering van de verklaring overgaat. Hoewel men te allen tijde zijn verklaring weer kan intrekken en dan dus meteen ontslagen is van geestelijke verzorging door de raadsman, is het toch gewenst hiervan geen spelletje te maken.

Wie het vorige nummer van EGO nog eens leest (naast dit artikel), kan weten waaraan hij met de humanistische geestelijke verzorging toe is.

Alleen wie deze geestelijke verzorging

werkelijk wenst, ondertekene de verklaring!

2. Wie nadere informatie wenst alvorens tot tekening van de verklaring over te gaan, kan deze altijd schriftelijk of mondeling verkrijgen van mijn bureau. Adres en telefoonnummer vindt men hieronder.

3. Minderjarigen behoren de verklaring door ouders of voogd te laten tekenen! Als deze weigeren te tekenen, zal men (helaas overigens) moeten wachten tot men meerderjarig is. Zo is nu eenmaal de Nederlandse wet en daar kunnen noch de commandanten noch de raadslieden iets aan veranderen.

Het moet maar duidelijk worden gesteld: Wie een valse handtekening plaatst, maakt zich schuldig aan een strafbare handeling en kan zich zelf dus veel narigheid bezorgen.

4. Wie een verklaring wenst in te leveren, behoort te kunnen rekenen op een correcte behandeling op grond van de instructies van de minister en de militaire autoriteiten.

Mochten hier en daar misverstanden ontstaan (alle begin is moeilijk), dan winde men zich niet te veel op. Verstandiger is het dan om het bureau van de hoofd-raadsman te waarschuwen. Wij helpen dan graag om deze misverstanden (ons uiteraard ook houdende aan genoemde instructies) uit de wereld te helpen.

Voor zover ik thans de militaire samenleving ken, stel ik er prijs op te verklaren dat mijn stellige verwachting is dat a.s. deelnemers aan de humanistische geestelijke verzorging op een dergelijke correcte behandeling mogen rekenen.

Ik meen dat in het bovenstaande voldoende is gezegd, opdat iedere militair kan weten hoe hij behoort te handelen.

In de volgende nummers van EGO komen wij op deze zaken terug en zullen opnieuw de formulieren voor de verklaring worden afgedrukt.

Luit.-kol./hoofd-raadsman,
H. J. J. Lips

Bureau Hoofd-raadsman:
Hoofdstraat 84, Driebergen.
tel. 03438-28 78.

Verklaring voor meerderjarigen

Naam en voorletters: _____

Registratie-nummer: _____

Onderdeel: _____

Plaats: _____

Ondergetekende verklaart, dat hij wenst deel te nemen aan de geestelijke verzorging vanwege het genootschap het Humanistisch Verbond

Datum: _____

Handtekening: _____

► Na invulling en ondertekening inleveren bij administratie-onderdeel

Verklaring voor minderjarigen

Naam en voorletters: _____
(van de militair)

Naam en voorletters: _____
(ouders of voogd)

Registratie-nummer: _____

Adres: _____

Onderdeel: _____

Plaats: _____

Plaats: _____

Ondergetekende verklaart, dat hij/zij wenst dat zijn/haar zoon/pupil deelneemt aan de geestelijke verzorging vanwege het genootschap het Humanistisch Verbond

Datum: _____

Handtekening: _____

► Na invulling en ondertekening inleveren bij administratie-onderdeel

Aan de Commandant van

(onderdeel)

Aan de Commandant van

(onderdeel)